

Alena Bergová: Povídky: Městský poutec

Tak tedy Evžen přišel domů, plášt' shodil, světl se, šel spát, ale pak nespál, spousta dojmů ho nepřestala vzrušovat.

Nač myslíš? Nač se často myslí...
Že musí přilít pracovat, aby moh zůstat nezávislý a neměl nouzi, snad i hlad, že by mu pámbu mohl dát víc chytrosti a peněz... přece

60

není snad marný tak dalece jak mnohy líný paraziti, jemuž se daří lehce žít...
Že jen dva roky úřednickí...
Že sílí dešť a vítr fíčí, že voda v řece stoupá dál a mosty přes Něvu už správa určitě rozmontovat dává...
To by se ale neshledal s Parašou dva tři dny! Tak dlouho!
A vzdychl jako básník touhou v představě skoro neskromně:

Bude se ženit? A proč ne!
Moc toho s platem nepospraví, ale no co, je mladý, zdravý, chce ve dne v noci pracovat, aby si skromně zařídili přibýtek prostý, tichý, milý, vždýť Paraša má vroucené rád.
„Povším brzy,“ snil náš Evžen, „Paraša umí ušetřit, spíš vyjdou špatně muži bez žen. I děti můžeme pak mít...
Tak ruku v ruce bez rozkolu až do hrobu my pújdem spolu, vnucci nás pohřbí, máme klid...“

Snil Evžen, teskno mu však bylo a přál si, aby už byl den, aby se venku uklidnilo a dešť nesekal do oken tak vztekle...

61

Začal špačky tlouci a sen se změnil ve spaní. Hle, bledne mlha mokré noci, klube se matné svítání...
Den hrůzy!

Něva bojovala celou noc s mořským příbojem, nakonec tuhy odboj vzdala, šik jejích vln byl odbrojen...
Od rána stály na nábreží davy, jež bavily se tím, jak Něva vzduté vlny ježí, střlká a pění vířením.
Moc větru byla vytrvalá, jarmená Něva, samá tmář, dokola v kotli klokořala a náhle jako lřtá saň vrhla se na město. A v mžiku se rozutekli zvědaví, pusto — jen voda na chodníku, ta nejdřív sklepy zaplaví, kanály vystupují z mřtíží, jak Trion ve vodě se zhlží Petrohrad, po pás mokřavý...

Útok a obchvat! Voda v ráži jak zloděj leze do oken, žáděmi loděk do skel vráží a nese v zmatku divokém trhové nůše pod plachtami, majetky chudých, střešní trámy, všechno, co není z kamene, chajdy i mosty stržené

62

je na něm vidět, že má strach. Nemá strach o sebe, že voda chitvě a nenasytně hloodá už do podešví jeho bot, že obličeji mu líjak zmáčí, klobouk mu sebral vítr dračí a odnesl ho do vln vodi! Oči má vpitě do daleka, dívá se jimi upřeně tam, kde se bouře přímo vzteká, kde na hladině zpěněné vstávají vlny jako valy,

66

kde vír se točí neurvaly a láme trosky... Bože, tam — je přece blízko k nížinám, které se svažují až k ústí — tam někde musí vrba růsti a chaloupka a plůtek stát, kde bydlí ta, kterou má rád, Paraša... s matkou ovdovělou.
Nebo tu scenerii celou vidá jen v snách a blouznění jak výsměch nebe nad zemí?

Evžen byl jako očarován a jako do mramoru vkován, nemohl tam a nemoh sem, kolem jen voda, žádna zem. A zády k němu z vod se noř v nedotknutelném rozhledu, zatímco Něva řve a bouří, postava na bronzovém oři a ukazuje kupředu.

66

D R U H Á Č Á S T

Něva se nasytila zkázy, už drzým čelem neprotazí, už vyklizuje pořiči, ještě si sem tam zaburácí, však nedbale svou kořist ztrácí...

Tak vtrhávají lupiči, sevření v krvelačné tlupy, do výsky a pak do chalupy, vydrancují a vyplení, stihá je pláč a kvilení, a náhle ztěžklí lupem, zpiití, zneklidní, že uváznou v síti, přechají domů, v patách strach, a troují kořist po cestách.

Dlažba se vynořila z louží, Evžen jde dřív než za sucha, bojí se a zas doufá, touží, žene ho vpřed zlá předtucha, řeka se tváří trochu zkroutle, však v toku vítězoslavném, jako by dole byly kotle

a vlny vřely nad ohněm, pěnívě dosud kvetou tůně a na proudu je mlžný prach jak v bitvě na uhanané brúně. Evžen se shání po lodčkách, pak jednu vidí, hned k ní běží a převozníka sežene, převozníkovi nezáleží

67

na vířech, ale na ceně, klidně ho veze po pění. A dlouho se pak v proudu tuží, i když je v plavbě zkušeny, pramice s odvážnými muži zapadá mezi hřebeny vysokých vln — a jenom stěží přistane.
Potom Evžen běží předměstskou známou ulici, však nepoznává místa známá, vidí jen hrůzné panoráma, zkáza je ohromující.

Všude jsou prapodivné změny: některé domky rozvaleny, z jiných jsou chromí mrzáci, řada se celá potácí, a jako po bitvě je kolem naseto mrtvol. Evžen jde a srdce se mu svírá bolem, všechno mu v očích zežedne, přidává do kroku a lejí rozblácenými cestami tam, kde svůj osud odpečetí jak dopis, dosud neznámý. Už vidí zátoku a ústí, tady už musí...

vrba růsti... Evžen jde zpátky, tam a zpět, chaloupku nikde nevidět. Však místo... Vrba stojí tady, tak by měl kolem plůtek stát

68

s vrátky, jež vedou do zahrady, bydlit tam ta, kterou má rád... Dál chodí Evžen kolem stromu, povídá něco, ale komu? A najednou se začne smát a bit se do hlavy... Čas běží,

71

vzrušené město halí noc, však na spánku dnes nezáleží, ti, kdo jsou poškozzeni moc, reptají.
Z unavených mračen pomalu vstal však bledý den, a našel klid, už přestal s pláčem, kdo snad byl v městě postižen. Vznesený pláštík purpurový přikryvá zlo a sířá hřích. Pořádek je jak zbrusu nový. A po svobodných ulicích spěchají chladnokrevní chodci svou cestou. Z lože do křesla kráčeji úředníci kroci.

Obochodník, jemuž odnesla voda kus jmění, neumdlévá, spravuje sklep, kam vnikla Něva, a vynahradiť hodlá si na bližních špatně počásí. Vypluly lodfky. Hrabě Chvostov, nebesum drahý poeta, už nesmrteľně oděl do slov, že zpychla Něva prokletá.

71

Ale co chudák Evžen... Šilí. Hruza a žal ho ochromily, neštěstím přišel o rozum, v uších mu pořád hučí šum divoké, rozběsněné Něvy a větru, který nepoleví, v hlavě má zmatek, nemluví, toulá se, proč, to pámbu ví. Uběhl týden a pak druhý, Evžen se domů nevrací. Byr najme básník. Má jen dluby, však než taková tulačí je lepší, řek si domáci. Evžen si šatstvo neodnesl, bloudí a tak nakonec klesl, že pod přístavem nocuje, zedbrá a jí, co najde v smeti, šaty má odrané. Zlé děti házejí po něm kamením.

A drožkáři ho často shora přetáhnou bičem, vždýť co s ním, když v půli cesty zavřavorá. Vemte si takového tvora —

72

stejně si toho nepovšim.
Duši má puklou stáje šíře,
vleče svůj osud dál jak dřív,
není to člověk ani zvíře
a není mrtev ani živ,
je rozpolcený...

Jednou k ránu
přespával v něvském přístavu.
Začínal podzim. Vítř vanul
a cákal deštěm z rukávů. 72

Hnal také vlny do nábřeží,
bily tam čelem do žuly
jak chudí do zavřených dveří,
aby své soudce pohuli.
Evžen se vzbudil. Tma a zima,
s deštěm a větrem zápasí
hlas ponocného. Meluzína
zlou chvíli nejlíp ohlásí.
Evžen si náhle uvědomil,
co prožil. Žádný sen a omyl.
Vstal, šel a pak se zastavil —
díval se divoce i s bázní
dokola kolem, snad zas blázní,
vrací se do prožitku chvíl.
Je na náměstí. Palác v rohu
má na schodišti k podlaží
dva lvy, jak živé, zdvihli nohu
v slavnostním kroku na stráž.
A na skalice se ze tmy noří
v nedotknutelném rozhledu
ta modla na bronzovém oří
a ukazuje kupředu.

Evžen se zachvěl. Měl teď v hlavě
naprosto jasno. Poznával
místo, kde zůstal při záplavě,
kde vlny vytvořily val
a srotily se kolem dravě,
náměstí, lvy a opodál
toho, kdo v povýšené slávě
měděnou vůlí kraloval,
kdo město přímo vyzýval
pod čarou záplav stávat dal... 73

Okolní tma ho povýšila.
Na čele myšlenka mu tkví.
Jaká je v jezdcí skryta síla!
Jak i ten oř je ohnivý! 74

Kam letíš, hrdý koni v trysku,
kam směřuje tvůj prudký klus?
Ó mocný care na skalisku!
Není to propast plná hrůz
a nevezpjal jsi jako ryzku
na krátké uzdě celou Rus?

Ubohý blázen kolem modly
obchází chvíli tam a sem,
plachýma očima pak prodílí
na tom, kdo vlastnil tuto zem.
Sevrěla se mu hrud' a čelo
přitiskl k mříži studené,
v zaměřených očích se mu tmělo,
srdce měl v záru plamene,
krev se v něm vžňala od bolesti,
stál zamračeně u modly
a tiskl zuby, svíral pěsti,
zrovna jak dřáblem posedlý:
„Ty kouzelnický staviteli!“
zašeptal, hněvem rozechvělý,
„teď je ti dobře?“ To mu řek —
a náhle se dal na útěk.
Spatřil, že rázem ve vladari
vzkypěla žluč. Jak v pověsti
točí se k němu socha tvář...
Běžel po prázdném náměstí,
za sebou slyšel na dláždění,
které se ořásá a hřmí, 74

jak frká kůň, jak zuby cení,
ohlédl se a na koni
uviděl měděného jezdece,
jak dusá zvonivě a těžce,
jak v luně kluše v dohledu
a sahá rukou kupředu.
Tak celou noc ta bludná duše
ať kam chce prchá v zděšení,
měděný jezdec za ní kluše,
dunivý jezdec měděný.

A od těch dob, když Evžen mané
ocine se na tom náměstí,
vypadá vždycky polekaně.
Ruku si tiskne v bolestí
na srdce, stejně beznadějně,
aby tak zmírnil jeho žal,
čepici se šitkem hned sejme,
nezdvihne oči a jde dál, 75

soše se vyhne.

Bližko břehu
je v moři malý ostrůvek,
kotví tam rybář při noclehu,
jen když se domů nedovleek
s úlovkem včas. A leda v létě
měšťan tam někdy zajede
o svátcích s loďkou na výletě,
omrzí-li ho sousedě.
Nad vodou se nic nezelená.
Chaloupka verchá, zanesená
do pustých písčin povodní,
jen jako černý keř tu ční. 77

Na jaře přivezli ji zpátky,
prázdnou a na poslední trám
rozbitou. Před jejími vrátky
umřel můj blázen. Byl hned tam,
jen aby nepůsobil zmatky,
v křesťanském duchu pochován. 78

(příběh Helenka Bergrová)

PUŠKIN, Alexandr Sergejevič. Měděný jezdec a jiné básně. Praha: Československý spisovatel. 1976.